

## GOVORNE OBLIKE IN JEZIK V KRANJČEVEM POVOJNEM POLITIČNEM ROMANU

Miško Kranjec je v »romanih o oblasti« *Pisarna* (1949), *Pod zvezdo* (1950) in *Zemlja se z nami premika* (1956) estetsko povzel žive govorne oblike politične ljudske scene, kot jih je v tradicionalni vaški komunikacijski sistem postavila socialistična ideja in revolucija. Literariziral je objektivni komunikacijski način, obenem sta njegova narativna in dialoška beseda v epski sceni posvojili tudi publicistično, politično, ekonomsko in državnopravno leksiko.

In his "novels about power" (*Pisarna*, 1949; *Pod zvezdo*, 1950; *Zemlja se z nami premika*, 1956) Miško Kranjec made aesthetic use of the living speech forms of the political popular scene, as they were introduced into the traditional rural system of communication by the socialist idea and revolution. Kranjec fictionalized the objective manner of communication, while interspersing the language of both his narration and the dialogues in the epic scene with the vocabulary from the world of journalism, politics, economy, and public law.

Razpravljaj bom o govornih oblikah in jeziku Kranjčevih romanov, ki jih imenujem »politični«, pisatelj sam pa jih je imenoval »romani o oblasti«. Ker nas včasih strese, kadar kot raziskovalci literature moramo rabiti besedo politika, hkrati pa vemo, da roman in pesem s politično temo nista manj pesniška in umetniška kot ljubezenski roman in pesem, sem si namesto poetološkega uvoda izbral tale ekskurz:

Skoraj ni študije o Henriju Beylu-Stendhalu, ki ne navaja njegove slovite izzivajoče formule: »La politique n'a rien à voir en littérature« — politika ne spada v literaturo, v njej počí kot strel sredi koncerta. Marsikdo pa hkrati priznava, da je politično tkivo važna sestavina njegovih romanov, da je Stendhal viden politični avtor s svojim sovraštvom do tiranov, spominom na revolucijo, s kritiko meščanstva in aristokracije.

Je njegovo formulo razumeti le kot govorniško previdnost pred policijo in okusom časa, kot je svoj čas mislil Louis Aragon,<sup>1</sup> ali pa gre za terminološko vprašanje, ki vsebuje enega ključnih problemov Stendhalove dobe? Beseda politika je v dobi romantike imela tisti smisel in vsebino, kot jima ga je dajala meščansko-aristokratska politična praksa. Stendhal pa ni pripadal nobeni stranki, bil je neodvisen od uradne politične doktrine, bil je demokratični duh, odvisen le od ljudstva, od zgodovine. Adhezija z ljudstvom pri pisateljih prve polovice 19. stol. ni bila ravno lahka, saj ni imelo organizirane sile, na katero bi se lahko naslonili. Zato pa so tem bolj razkrivali sebično meščanstvo v smislu Prešernovega stavka: »Kranjc, ti le dobička išeš«. Tudi Stendhalov nonkonformizem je pomenil protimeščansko načelo izoliranega genija, in njegova formula, da politika ne spada v literaturo, je bila v resnici politično načelo, razkol s politiko meščansko-aristokratske oblasti.

Miško Kranjec svojih političnih romanov ni zaslanjal ne s Stendhalovo ne s kakšno drugo formulo, ki politiki jemlje pristojnost v umetniški literaturi;

<sup>1</sup> Jan. O. Fischer, *Politique et poésie en XIX<sup>e</sup> siècle*. La Pensée, 1961, št. 96.

ni jih zaslanjal zaradi tradicije slovenskega političnega romana in zato, ker se je že ob prvem razdoru z uradno družbo, z njeno liberalno in klerikalno doktrino lahko naslonil na ljudstvo kot bolj ali manj organizirano silo. Leta 1934—1935 je celo urejal politično tribuno te sile Ljudsko pravico, naslednjega leta pa adhezijo, zraslost z ljudstvom demonstriral z romanom *Zalesje se prebuja* (1936). Ta zraslost mu je v romanu *Do zadnjih meja* (1940) omogočila izdelati demokratični lik ljudskega poslanca, kakršnega ni več v slovenski pripovedni prozi, tudi v Kranjčevi ne. Po letu 1945 pa je lahko bolj ali manj neovirano popisoval nosilce in nasprotnike socialistične ideje.

Zdaj lahko porečemo, da je primerjava Stendhal—Kranjec zares nevzdržna, saj ne podcenjuje le estetskega kriterija, ampak lahkomišelnost zabrisuje tudi tako očitna nasprotja med njima, kot so: tam nonkonformist — tukaj po letu 1945 »konformist«, tam popolna kritika vladajoče družbene doktrine in oblasti — tukaj soglasje z vladajočo ideologijo in ljudsko oblastjo, tam psevdonimno, jezikovno aluzivno in deloma celo šifrirano pisanje — tu mestoma citati iz govorov vodilnih jugoslovanskih državnikov in pritrdjevanje njihovi družbeni viziji. Toda naj so te ločnice še tako resne, je prav tako res, da sta oba spodbujala individualistični družbeni princip in njegovo politično doktrino, da ju torej zbližuje demokratična miselnost, pa tudi politična tematika, ki ima v romanu enako pravico, kot vsaka druga; umetnost je pravična in ne priznava le »plemenitaških, privilegiranih tem«.<sup>2</sup>

Končujem digresijo o Stendhalovem strelu sredi koncerta.

Kranjčevi romani o oblasti — *Pisarna*, *Pod zvezdo*, *Zemlja se z nami premika* — so zgodbe o socialistični ideji na vasi ter o njenih izraznih oblikah, kakor jih je uveljavila tudi med kmeti; so bolj ali manj stvarni zapis govornih oblik in jezikovnega stila med socialistično revolucijo prvih povojnih let. Kranjec je v njih svoj dotedanji stil naširoko odprl komunikacijskim novostim, ki jih je prinesla ideja.

Pripovedovalec v *Pisarni* (1949) pravi, da Ravenci radi »mnogo in globoko razmišljajo o vsaki stvari in pogosto kakšno pametno zinejo« in da se radi zapletajo »v dolge razprave o žandarjih in duhovnikih in sploh o oblasti«. V romanu zares dosti komentirajo pojave v jugoslovanski meščanski državi in med madžarsko okupacijo, socialistična misel pa se v njih v romanu *Pod zvezdo* že naravnost dramatično sooči z dolgo tradicijo ter njihovo premišljevalsko in razpravljalško navado in voljo opazno poveča.

Da Kranjčevi kmetje »znajo govoriti«, dokazuje že stari Miha Koudila v *Pisarni*, pripovedovalec sam opozori na njegov govorniški »slog« in na trajno pripravljenost, da komu kaj pojasni. Koudilov slog večinoma ne presega vaškega kulturnega miljeja, včasih pa se mu vendarle odtuji, je preslovesen, literaren oziroma ga avtor »popravi« s svojim. V kontaminiranem, tujem slogu pozdravlja partizansko vojsko, govori o prihodu ljudske oblasti, ali pa marksistično pojasnjuje nekatere pojave. Ne gre pa prezreti, da v potujenih govornih položajih vendarle ne uporablja tujk in fraz površnih političnih aktivistov, da med premišljevalcem in pojasnjevalcem ideje ter njegovo besedo ne zija preočiten socialni prepad.

<sup>2</sup> Ivo Brnčič, Misli o liriku. LZ 1941. — Generacija pred zaprtimi vrati, str. 393. Ljubljana 1954.

Romana *Pod zvezdo* (1950) in *Zemlja se z nami premika* (1956) sta še izpopolnila refleksijsko in govorniško spretnost oseb. Pripovedovalec spet opozarja na njihovo zgovornost, npr. na Štefaničevo, kateremu v prvem delu romana *Pod zvezdo* odstopa celostranske monološke odseke. A ne samo njemu, še zgovornejši je spet Miha Koudila, ko refleksijo mestoma raztegne na dve, tri strani, podobni pa so mu sekretar Naci Koudila, mladinski aktivist Kološa, konservativni kmet Žbul, klerikalni pobudnik restavracije Rituper in še kdo.

In zdaj vprašujem: so Kranjčevi radogovorci in mnogopremišljevalci le posledica avtorjeve psihološke motivacije, da namreč radi razmišljajo in še rajši kakšno pametno zinejo, je zgovornost in refleksivnost vaških oseb, je njihova duševna naravnost edini in odločilni vzrok za številne monološke in potegnjene dialoške nastope, ali pa je njihovo pripravljenost in celo zavzetost za opazno komuniciranje dodatno spodbudil tedanji javni družbeni komunikacijski sistem in so njihove pogovorne in mišljenjske oblike zato tudi odvod objektivne občevalne prakse?

Priznati velja, da so Kranjčeve »politične« epske osebe zgovorne že v njegovih predvojnih romanih, a nič manj velja priznati, da so povojne oblike političnega dela, da je socialistična revolucija močno razmaknila romaneskni prostor za refleksije in govorne nastope epskih junakov. Konkretna objektivna tehnika javnega obnašanja političnih aktivistov, tehnika sestankov, zborovanj, govorov, molka in ploskanja, ostri idejni spopadi — vse takšno je moralo vstopiti tudi v roman. Javni monologi vaškega sekretarja Nacija in drugih oseb mestoma dramatsko vznemirjajo, drugod so narativni, so modrovanja in pridige, izzivajo in pridobivajo, razkrinkujejo in načrtujejo, včasih prehajajo v dialog z množico, ki se vključuje z vprašanji, medklci, artikuliranim pritrjevanjem in negodovanjem. Dramaturgija epskega zborovanja narekuje, da govornika za hip spodrine govorni zbor ali zborovska govorna oblika: nekdo iz množice vrže izzivajočo misel, množica pa mu odgovarja kot enotni ali kot razpršeni subjekt, dokler je kdo ne utiša in spet prikljče glavnega govornika. V živahni epski sceni govornik spretno sooča idejo in poslušalce, sedanjost z minulostjo, tradicijo s prividi novega družbenega reda. Takšne javne monologe in pluralne dialoge v romanih štejem za Kranjčev posnetek živih oblik, za tipično naslonjeno obliko, za estetsko mimezis, za prenos objektivnega komunikativnega ustroja v roman, za časovni dokument v razvoju slovenske družbe.

Refleksije oziroma notranji monologi sekretarja Nacija včasih niso le priprava na javni nastop, ampak so tudi oblika, s katero avtor posega v javnost. Ko namreč Naci razmišlja o revoluciji pa o temi kmet in socializem, je slišati tudi avtorjev glas. Njegov glas pridobiva za socializem, hkrati pa daje lekcijo »višjim«, opozarja jih, kako dramatično se socialistična misel prijema v kmet-skih dušah. Ko je avtor sredi kritičnih refleksij Nacija in drugih oseb, je njegov cilj čutiti tudi zunaj njih: duhovni in čustveni roman oseb je v takšnih refleksivnih — včasih tudi dialoških — položajih kritična univerza za krmarje in aktiviste socializma.

Estetska raven revolucijskega komunikacijskega ustroja v romanu ni enakomerna, včasih sta refleksija in dialog premalo zgoščena, odmerjena, se potegneta. Značilen primer je na koncu romana *Zemlja se z nami premika*, kjer razočarani sekretar Naci razlaga kmetu Filipiču nekdanji, sedanji in prihodnji človekov odnos do zemlje, pa skoraj ne more potešiti njegove »rado-

vednosti«, ko bi si hotel odgovoriti »na tisoč stvari«, predvsem pa dobiti zadovoljiv odgovor o vprašanju kmet in socializem. Ko pa radovednost epske osebe giblje in razgiblje še tako potegnjeni dialog, je Nacijeve pripoved o isti temi v drugačni epski sceni in zasedbi občutno razvlečena. Med večerjo se v svojem gruntarskem domu zapredava o razmerju človek in zemlja v Ameriki, v novi Jugoslaviji ter o utopiji, kako bo tehnika popolnoma izpodrinila sedanjí odnos do zemlje; ob dialektiki vseh stvari se Naci odloči skoraj za futurološki sklep: »Tovarne delavcem, zemljo kmetom... vse to bo nekoč popolnoma mrtvo. Šlo bo le za delo, za ustvarjanje kruha, sploh potrebnih stvari...« Ker pa nekdanji socialistični sekretar, potem ko se iz politične arene vrne k zemlji kot lastnini, s takšno filozofijo rešuje tudi svoj etos in nazor, je njegov daljši govor tudi kritična samorefleksija in estetsko še upravičen. Ne prepriča pa več, ko isto temo nadaljuje še ob ženi v postelji. Tematično obremenjeni govor v intimnem okolju opozarja, kako pisateljeva misel v človekovi družbeni usodi vnaša sociološko količino tudi v manj primerne govorne položaje.

Da se izognemo pretiravanju: Kranjčeve epske osebe se o svoji družbeni usodi pogovarjajo tudi sproščeno, preprosto, naravno napeto, v naravnih položajih, kot so naravni tudi njihovi ljubezenski pogovori in pogovori o vsakdanjih opravilih. A že iz prvega intimnega dialoga med Nacijem in Roziko ob grobu Nacijevega otroka s prvo ženo, Rozikino sestro, iz dialoga na koncu romana Pod zvezdo je razločno videti, da se je model javnega govora zarival tudi v tradicionalni intimni realistični dialog, zarival tako, da ga je količinsko razširjal in estetsko slabil.

Iz vsega povedanega je videti, da je javni komunikacijski način v Kranjčevem romanu o oblasti vplival na sistem tradicionalnih komunikacij, in da pri tem ni moč prezreti nekaterih slabilnih estetskih posledic. Toda komu jih pripisati: literarizaciji družbenega komunikacijskega načina, ali pa pisateljevi oblikovalni nemoči? Poznamo romane z obsežnimi refleksijami in dialogi, tudi s političnimi, npr. romane Dostojevskega. A ker so v njih oblika strastnih intelektualnih dialektikov in so čustveno in mišljenjsko polifoni, so kajpada tudi individualizirani in estetsko sugestivni. Kranjčevi vaški junaki pa včasih ne vzdržijo velikega besednega zamaha, pa jim mora pomagati pripovedovalec, zaradi česar je njihov govorni način manj individualiziran in estetsko manj učinkovit.

Estetsko moten je tudi dialog, ki ima odnosnico v ekspresionistični prozi in dramatikí. Junakinja se tik pred porodom namreč pogovarja z bogom; ta ji očita, da je izdala nebeškega ženina, ki se mu je zaobljubila kot nuna, zdaj pa bo rodila partijskemu sekretarju. Rozika se bogu zapriseže, da bo otroka dala krstiti. Niti dramaturgija niti logika tega dialoga ne prepričata, dialog je projekcija religiozno razboljene, patološke ženske in prav zato nazorsko in logično preveč pregleden in razčlenjen.

Socialistična revolucija pa Kranjcu ni povečala le mišljenjskih in pogovornih oblik, ampak mu je kot del svojega komunikacijskega sistema ponudila tudi nove besede. Kakor so v politični roman vstopile oblike z govorne tribune in z zborovanja, da je postal zgodovinski dokument človekovega javnega obnašanja, tako se je z javnim jezikom sinhroniziral in spojil tudi Kranjčev pripovedni jezik. Če je bil jezik njegovega poslanca v predvojnem romanu v besedju še preprost, brez tujk in časovnih krilatic, brez imen za središča oblasti in



države, če je bil le politično aluziven, se je ta ravnina v povojnih romanih občutno menjala: Kranjec je sprejel sistem jezikovnih signalov, ki so opisovali in izražali zamisel in odnose novega družbenega reda; narativna in dialoška beseda sta posvojili tudi aktualni publicistični, politični, ekonomski in državnoupravni izraz. Kranjčevi junaki, zlasti sekretar in mladinski aktivist pa tudi druge kmečke osebe rabijo besede, ki so dokument časa, pripovedni in dialogni odseki so včasih natkani z leksemi, kraticami, frazami, krilaticami politične publicistike, knjižno normirana beseda in aktualni neologizem nemoteno živita drug ob drugem.

V romanu *Pod zvezdo* pripovedovalec izrecno opozarja na junakov novi jezikovni položaj. Sekretar Kološa se vrne z mladinskega kongresa in vaški mladini govori »po Kidričevih besedah«, pripovedovalec pa zatrjuje, da te »besede v njegovih ustih niso bile mrtve...« Kološa državnika seveda ne ponavlja dobesedno, prezahtevne besede prestilizira po svoje, zato da jih približa vaškemu kodu; do vzornika se načelno ne distancira, veliki citat njegovega govora pa prikroji okolju tako, da zmanjša število programskih tujk, od državnikove leksike in stavčne dikcije ostane le toliko, da gre za tipičen primer predelanega citata. Izposoja leksike ali rabljene besede v tem primeru in tudi sicer po romanu epskim osebam ne odvzame njihove osebne barve, saj z neologizmi tudi čustvujejo, razmišljajo, izražajo del svoje družbene eksistence. Takšne besede in fraze so niti, s katerimi so romaneskne osebe čvrsto vpete v družbeni tok, v zgodovino. Kako postane ekonomska beseda osebna eksistencialija in prizadene posameznika, kot ga prizadene npr. ljubezen, pove beseda »oddaja«, »odkup«: nekaj časa je to naravnost preganjavška beseda, razraste se v pošast, ki steza svoje lovke po pokrajini, je realna in fantastična moč hkrati; osebe se je otepajo z lažjo, prikrivanjem, izdajanjem, z burnim ugovorom —, v vsakem položaju jo totalno živijo.

Skoraj že nekakšen seznam gesel, krilatic, sintagem in fraz podružbljene zavesti, seznam, kot ga razpenja po vsem romanesknem tkivu, je Kranjec zbral na začetku prvega poglavja III. dela romana *Pod zvezdo*:

Fronta, Okrajni odbor OF, Ozna, AFŽ, ljudska oblast, široka ljudska oblast, široke ljudske množice, sekretar, reakcija, aktivist, teren, organ ljudske oblasti, SNOS, kulturbundovec, knojevec, Marijina družbenica, Titova klika, kraljevi komite, masa, UNRA, vojni dobičkar, kongres, kampanja, miting, teror, oportunizem, Poročevalec, Pravica, kolhoz, kulak, odredba o oddaji, rekvirirati, odkup, Naproza; »Mi smo Titovi — Tito je naš«, »bratstvo in enotnost«, »enotnost ljudskih množic«, »Naš Naci«, »Naš Koudila«, »Mi bomo gradili progo — proga bo gradila nas«, »Tovariši in tovarišice! Ravenci in Ravenke, mladinci in pionirji!«

Našteti primeri dovolj ponazarjajo, da je politično ideološki in ekonomski znakovni sistem precej preplaval literarnega, da se je med knjižne besede vsedla neliterarna jezikovna odnosnica, se vrinila v leksikalni in tudi v skladenjski del besedila. Novi slovar in fraze osvetlujeta razmere, razkrivata človeka v njegovi družbeni praksi pa tudi v zasebni zapletenosti, in priznati velja, da živijo epske osebe iz panonskega blata z njima dovolj naravno: nekatere ju rabijo sovražno kot znake nevarnega sistema, druge kot znake resničnosti, ki se ji ne da izogniti, tretje zavzeto. Nihče pa se z njima ne postavlja in ne šopiri, noče učinkovati ceremonialno, tudi vaški sekretar ne, čeprav so nekatere fraze del zborovalnega ceremoniala.

Ker je Kranjec novo leksiko in frazeologijo vpletel v razumnih mejah, svojega jezika ni posuhoparil. Zvest tradiciji in svojemu stilu je v političnih romanih rabil tudi govorne oblike in besede iz folklorne tradicije, obnavljal svatovske nagovore, polne folkloriziranega krščanstva, pisal izraze gostüvanjskega običaja, kot so pozvačin, družban, posvarbica; dialektizme je rabil tudi za druge obrede ter za kmetiška orodja, poslopja, za ledinska imena in prirodo: pokopič, rešetina, po prelogih, smrdokavra, trnoska, parma, pojeta in podobno. Včasih je srečati tudi ljudsko pokrajinsko frazo, kakršna je npr. »kakor pametim« starega Mihaela Koudile. Skratka, tradicionalno in novo, kakor sta se vrasla v jeziku, živita tudi v romanih o oblasti kot samosvoja jezikovna resničnost.

Če se za konec še enkrat ozremo po govornih oblikah in jezikovni fakturi Kranjčevega povojnega političnega romana, lahko rečemo naslednje: Ob govornih oblikah je najprej možno pomisliti na kibernetično paradigmo: ker javni govor pred množico, pred zbornim omizjem pozna že Kranjčev predvojni roman, ga je v povojnem umeti že za njegov osebni, že uvajeni sistem. Tudi njegov politični junak postaja od romana Zalesje se prebujajo, preko Senčka do Nacija Koudile nekakšen arhetip, ki se vrača. Toda povojna družbena inovacija je oba tudi spremenila, in sta njegov govorni ustroj in pripovedni jezik zdaj tudi odvod družbeno kulturnega vzorca, sta književna odnosnica objektivnega komunikativnega sistema. Količina jezikovnih novosti je v povojnem romanu sorazmerno številna, zaradi česar je moč naposled tudi trditi, da je povojni roman o oblasti tudi roman tistega javnega jezika, ki označuje premik produkcijskih odnosov in družbenih nazorov v Jugoslaviji.

Na Kranjčeve romane o oblasti je padla senca socrealistične poetike in ideologije. Mar so zares primerki zloglasne ždanovske doktrine?

Njihova snov je vsekakor tudi družbena zavest in praksa ter razgibanost te zavesti in prakse, socialistična misel se v njih spopada z individualistično, novo načelo svobode s tradicionalnim načelom svobode. Junaki poosebljajo ogromen zgodovinski nemir in tudi že delno preobrazbo in nastajanje novega socialnega tipa. Gre za kmečko okolje z novim socialističnim in stopnjevanim protisocialističnim nabojem, tudi za spopad med materialističnim in mističnim gledanjem na svet in življenje. Vse to je v romanih osvetljeno in tudi oživljeno na dovolj stvaren način, o čemer ne pričajo le govorne oblike in jezik, ampak tudi in še bolj intimna tragika, ki jo doživljajo nekatere osebe, posebno še vaški sekretar in obe njegovi ženi. Te osebe še zdaleč niso brezčustveni, shematični heroji, ampak mestoma naravnost pošastna živa bitja, ki se med seboj koljejo. Ko so kritiki Kranjcu ugovarjali: kakšen socialistični junak in revolucionar pa je ta razočarani, zlomljeni vaški sekretar, so mu objektivno priznavali, da ga ni izdelal po socrealistični poetiki ždanovskega izvora. Kranjčev socialističnorealistični roman je potemtakem takšen, kot sta ga na moskovskem kongresu 1934 umevala in opisovala Gorki in Buharin, zlasti še Buharin, prav nič skupnega pa nima s stalinsko-ždanovsko brezkonfliktno heroizacijo in lakirovko birokratov ali velikih in malih diktatorjev katerega koli družbenega sistema.

## ZUSAMMENFASSUNG

*Redeformen und Sprache in Miško Kranjec politischen Roman der Nachkriegszeit*

Die Obrigkeitsromane von Miško Kranjec *Pisarna* (1949), *Pod zvezdo* (1949), *Zemlja se z nami premika* (1956) sind Erzählungen über die sozialistische Idee auf dem Dorf und ihre Ausdrucksformen im Leben der Bauern; sie sind eine mehr oder weniger sachliche Niederschrift des Redestils während der sozialistischen Revolution.

Den psychologischen Unterbau bzw. die Bereitschaft zur Ausbildung von neuen Monolog- und Dialogformen motivierte Kranjec in seinem Werk *Pisarna* unter anderem auch mit der Gesprächigkeit seiner Ravenci und mit ihrem Hang zur Reflexion. Doch stellt sich bei einer Durchsicht seiner drei Romane heraus, dass ihre reflexiven und Gesprächsformen nicht nur aprioristischer Natur sind, sondern auch auf das allgemeine Kommunikationssystem zurückzuführen sind, wie es unter ihnen von der sozialistischen Revolution aufgestellt worden ist; öffentliche Monologe und Pluraldialoge bzw. in der Menge verteilte Dialoge sind Formen des gesellschaftspolitischen Kommunikationssystems, übertragen in die Welt des Romans. Der Blick auf diese angelehnten Redeformen weist auch auf die ästhetischen Folgen hin, die durch sie im Dialog des traditionellen realistischen Romans verursacht worden sind.

So wie Redeformen von der Rednertribüne und aus Versammlungen in den politischen Roman Eingang gefunden haben, was ihn heute zum geschichtlichen Dokument macht, so hat Kranjec auch seine Erzählungssprache mit Innovationen der öffentlichen Sprache synchronisiert. Wenn die Sprache seines Abgeordneten im Vorkriegsroman lexikalisch einfach ist, ohne zeitgebundene ideologische und politische Phrasen, wenn sie politisch allusiv ist, so haben das erzählende und dialoggebundene Wort in seinen Obrigkeitromanen auch den aktuellen publizistischen, wirtschaftlichen und Staatsverwaltungsausdruck als dazugehörig anerkannt; das in der Schriftsprache beheimatete Wort und der aktuelle Neologismus, die traditionelle Schriftsprache und das System von sprachlichen Signalen, die die gesellschaftlichinhaltliche Verschiebung beschreiben und ausdrücken, verfließen ungehindert ineinander.